

Giacomo Prampolini

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1964

Giacomo Prampolini (1898-1975) studeerde rechten en vocht als vrijwilliger in de Eerste Wereldoorlog. Hij was dichter, vertaler en daarnaast een polyglot die bijna 60 talen kende. Via Jan Greshoff en Arthur van Schendel, die beiden goede vrienden van hem werden, raakte hij in de ban van het 'Diets'. Met zijn werk La Letteratura Olandese e Fiamminga: Antologia (1880-1924) was hij een pionier op het gebied van de studie en de verspreiding in Italië van de Nederlandse en Vlaamse cultuur. Ook zijn Grammatica teorico-pratica della lingua olandese vormde hiertoe een bijdrage. Hij was lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. In 1936 ontving hij de Prijs van de Academie van Italië. VertaalVerhaal dankt Jeanne Crijns voor haar hulp en Gaetano Prampolini voor zijn welwillende woorden: 'Le do con piacere il permesso di utilizzare il discorso da lui pronunciato nel 1964, in occasione del conferimento del Premio Nijhoff.' (Het dankwoord van dr. G. Prampolini werd uitgesproken door prof. dr. E. Morpurgo.)

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1964

Door bemiddeling van mijn goede vriend professor Morpurgo te Amsterdam wil ik allereerst mijn zeer hartelijke dank uitspreken aan de jury van de Martinus Nijhoffprijs, die mij vereerd heeft met een erkenning die mij d s te dierbaarder is omdat er de naam aan is verbonden van een dichter die ik bewonder en liefheb.

Het zij mij tevens vergund een eerbiedige gedachte te wijden aan Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard, in wiens persoon voor ons als Italianen de vurige bezielende kracht van het Nederlands verzet belichaamd is.

Wellicht wordt van mij een enkel woord verwacht over de moeilijke en preciaire kunst van het vertalen, de dikwijls miskende bezigheid die toch eenvoudig niet is weg te denken uit de groei naar begrip en vrede tussen de volkeren.

Misschien kan ik het beste iets zeggen over mijn persoonlijke ervaringen. Ik begon te vertalen nu een halve eeuw geleden. Ik was jong, en met angst en beven, met veel geduld ook, deed ik pogingen om Alkaios, Sappho, Shelley, Goethe en Calder n te vertalen. Een van de redenen daarvoor was dat de bestaande vertalingen mij niet bevielen. Ik probeerde dus nauwere relaties te vinden tussen de Griekse, Engelse, Duitse, Spaanse woorden en die van mijn eigen taal. Ik trachtte door te dringen in de bedoelingen van de buitenlandse dichter en daarvoor een Italiaans equivalent te vinden.

Dat ging bijzonder moeizaam, en het bl ef proberen. Maar nog vandaag, na een halve eeuw zoals ik zei, zie ik geen kans een scherp-omschreven antwoord te geven op de vraag waarin de kunst bestaat van het literaire vertalen. Ik moet me tevreden stellen met banaal aandoende standpunten. Een daarvan is het volgende: voor vertalen is natuurlijk een goede, ja zelfs diepe kennis vereist van de zogenaamde ‘vreemde’ taal, maar in elk geval van de taal waarin vertaald wordt. Dat is meestal de moedertaal. En hier ligt een veelvoorkomend misverstand: want hoeveel mensen bezitten een grondige kennis van hun eigen taal, van haar eisen en haar mogelijkheden?

Dat wordt als vanzelfsprekend voorondersteld, en dan gebeuren de ongelukken. Het slachtoffer is in de eerste plaats de vertaalde dichter, maar m t hem sneuvelt ook de lezer. Wat nodig is, is dus een dubbele filologische voorbereiding, maar voldoende is dat ook dat niet. Er moet ook zijn wat de Duitsers *Einf hlung* noemen, en dat moet actief werken, namelijk het vermogen zich in de te vertalen tekst in te leven, hem aan te voelen als was het iets eigens in de nieuwe taal, om dan pas aan het proces van omschepping te kunnen beginnen.

Wie veel talen kent, heeft vast de ervaring opgedaan dat niet alle talen beeldende kracht op hem uitoefenen; er zijn talen die men aanvoelt, en die men niet aanvoelt. Talen die men niet zo aanvoelt kan men beter niet vertalen.

Iedere leek, maar ook iedere vertaler, vraagt zich telkens weer af: is er een methode om te vertalen? Naar mijn mening: neen. Alles blijft afhangen van de gevoeligheid van de vertaler zelf. Buiten discussie blijft de volmaakte trouw aan de

tekst, maar ook dit begrip is voor nuancering vatbaar: net zoals de vertaling ad litteram nadelig kan zijn, de arbitraire omschrijvingen zijn het niet minder. Het geweten speelt een rol, en ook de eerbied voor de buitenlandse schrijver. Het probleem wordt steeds ingewikkelder. Maar wel is er misschien een recept uit het negatieve, om mislukkingen te voorkomen, en wel: alleen maar vertalen wat ons bevalt, wat ons aanspreekt, wat ons zelf overtuigt en aldus uitdaagt een poging te doen om het te vertolken. Men vergeet echter nooit dat elke vertaling vanzelfsprekend maar een benadering is: deze trieste waarheid moet worden toegegeven en daar had ik eigenlijk mee moeten beginnen.

Nu het Nederlands. In 1917 stond ik aan het front in de Eerste Wereldoorlog en had een kleine Nederlandse grammatica bij me, een summier handboekje, waaruit ik althans de verschillen tussen Duits en Nederlands kon leren. Daar in de loopgraven was het uiteraard niet mogelijk een gedegen studie te beginnen; maar de hoofdzaak was dat de taal me beviel. Ik vind geen beter woord; de taal beviel mij, net zoals een meisje in de smaak valt bij een jongeman. Veel later zocht ik een verklaring voor deze sympathie, en ik geloofde er een te hebben gevonden: de Nederlandse taal, zo rustig en bedaard, met zijn dubbele klinkers en zonder veel verbuigingen, had op mij dezelfde invloed uitgeoefend als in de 17e eeuw het rustige en arbeidzame Nederland op de Franse filosoof René Descartes.

Op de eerste sympathie is kennelijk een ernstige liefde gevolgd, want al heb ik uit vele talen vertaald, mijn voorliefde bleef steeds uitgaan naar de Nederlandse literatuur.

In 1922 publiceerde ik in een tijdschrift uit Milaan enkele vertalingen van poëzie van Henriette Roland Holst, van Boutens en Leopold. Dat bracht de uitnemende en dynamische Jan Greshoff ertoe na te gaan wie ik kon zijn. Hij ontdekte me in een plaatsje aan de Italiaanse Riviera, en bracht me in contact met Arthur van Schendel die in de buurt woonde; verder bedolf hij mij onder stapels Nederlandse boeken: bloemlezingen, literatuurgeschiedenissen, woordenboeken, verzenbundels en romans. De mensen van het plaatselijk postkantoor dachten vast dat ik een Nederlandse boekwinkel wou openen; in dat geval had ik zeker twee klanten gehad: Carel Scharten en Margo Antink, met wie ik in die tijd veel omging.

Door dit overvloedige materiaal dat ik uit Nederland kreeg, was ik in staat om in 1927, tien jaar na mijn eerste kennismaking in de loopgraven, een bloemlezing samen te stellen en te doen uitgeven van Nederlandse en Vlaamse letteren in Italiaanse vertaling. Die was meteen al spoedig uitverkocht. Intussen had ik mij geworpen op de studie van het Middelnederlands: ik begon aan een vertaling van *Die Chierheit der Gheesteliker Brulocht* van de grote Ruysbroeck. Mijn landgenoot Giovanni Papini was hierin zeer geïnteresseerd, maar ditmaal kwam het niet tot een overeenkomst tot uitgave, en moest ik het werk onderbreken.

Daarna knoopte ik relaties aan met de jonge Vlaamse dichters rond het tijdschrift *Het Fonteintje*, die ik in 1932 ook persoonlijk ontmoette. Verder kwam het tot kritische medewerking van mijn kant aan Nederlandse letterkundige tijdschriften, en kreeg ik mijn eerste contacten met het Fries en het Zuid-Afrikaans. In de jaren 1930-1940, hoewel in hoofdzaak bezig met de eerste uitgave van mijn

Wereldgeschiedenis der Letterkunde en andere werken van grote omvang, hield ik geregeld voeling met de Nederlandse literatuur. Ook vertaalde ik enkele romans van Arthur van Schendel en volgde ik met belangstelling het tijdschrift *Forum*.

In die jaren vol van onrust over de naderende stormen, vonden mijn eerste ontmoetingen plaats met A. Roland Holst. Ook gedenk ik de uren die ik toen doorbracht met twee dierbare vrienden, Edgar du Perron en Hendrik Marsman, die tot de eerste slachtoffers behoorden van de nieuwe golf van geweld.

De periode van vijf duistere jaren eindigde; de intellectuele uitwisselingen kwamen weer op gang, en ik kon mijn kennis verdiepen van Fries en Zuid-Afrikaans, zodat ik mijn landgenoten kleine bloemlezingen van hedendaagse dichters in die talen kon aanbieden.

Zo had ik de ontdekkingsreis van het hele ‘Dietse’ gebied beëindigd, dat m.i. tot de meest interessante behoort van de Europese cultuur.

Zeker, ook nu blijft er genoeg voor me te doen. Maar het leven van een mens, hoe werkzaam ook, is nooit lang genoeg om hem de voltooiing toe te staan van al zijn voornemens. Ik persoonlijk stel mij tevreden met de gedachte dat het een voldoening was vele werken van de Nederlandse literatuur rechtstreeks te mogen kennen, van *Beatrijs* tot de experimentele dichters van heden, en ik voel achting en dankbaarheid voor het volk dat deze werken heeft voortgebracht. Tenslotte voel ik mij al jarenlang een oprecht vriend van Nederland en zijn volk.

Nederlandse vrienden, met een hernieuwd woord van dank, zend ik u mijn groet en mijn hartelijkste wensen!